

Комплексний підхід до оцінки проблем, пов'язаних з бюджетним дефіцитом, потребує аналізу видатків бюджету. За відомчою класифікацією найбільшу питому вагу складають видатки на Міністерства соціальної політики, фінансів та оборони. За функціональною класифікацією, серед видатків бюджету, переважають видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, загальнодержавні функції та міжбюджетні трансферти. Очевидною є соціальна спрямованість бюджету, що вказує на проїдання, а не на інвестування у розвиток економіки державних коштів. Надмірні витрати на виконання органами управління загальнодержавних функцій теж свідчать про нераціональне використання бюджетних коштів.

Висновки. Встановлено, що питома дефіциту державного бюджету України зросла у 2020 р. порівняно з попереднім періодом. У структурі доходів традиційно продовжують домінувати податкові та неподаткові надходження. Серед видатків пріоритетними залишаються соціальна сфера, видатки на оборону та апарат управління. Очевидним є нераціональний розподіл видатків та неефективне управління бюджетними коштами.

Список використаних джерел

1. Бюджетна політика. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. <https://www.mof.gov.ua/uk/borgova-politika> (дата звернення: 10.10.2020)
2. Відкритий бюджет. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?view=bi> (дата звернення: 10.15.2020)
3. Колісник О. Я. Бюджетний дефіцит: причини, економічні ефекти та особливості управління. Економіка та держава. № 6/2014. URL.: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2014/7.pdf

ФІСКАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСТВА КРАЇН ЄС

Поліщук В.М.,
к.геогр.н., доцент,
Комунальний заклад вищої освіти
“Вінницька академія безперервної освіти”

Вступ. Економіка природокористування має певну залежність від економічної складової управління господарською діяльністю в виді податкових надходжень, які зобов'язані посилювати процес раціонального природокористування та мінімізувати негативний антропогенний вплив на природу. Швидкий економічний прогрес погіршує екологічну ситуацію, яка є базовою частиною проблем глобального характеру. Фіскальна екологічна політика має бути спрямована не лише на ріст екологічних надходжень до

бюджетів різних рівнів, але й на модернізацію виробництва з переходом на новітні технології, які сприятимуть раціональному використанню природних ресурсів. Саме екологізація податкової системи є важливою складовою реалізації економічної політики у цивілізованих країнах світу.

Сучасну специфіку та міжнародні тенденції податкового регулювання необхідно враховувати і при формуванні стратегічного напрямку розвитку екологічного оподаткування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основоположні фактори реалізації фіскальної екологічної політики давно стали важливим вектором в наукових працях багатьох вітчизняних вчених, серед яких суттєво виділяються А.О. Нікітішин, І.М. Синякевич, М.А. Хвесик, Є.В. Хлобистов та ін. Дослідження цієї тематики має важливе значення для тих держав, які обрали для себе пріоритетом прискорений інноваційний розвиток економіки.

Результати досліджень. В різних моделях національних економічних систем екологізація економіки відбувається через застосування певних методів і механізмів, ступінь ефективності яких залежить від багатьох чинників прямого та опосередкованого впливу на прийняття рішень урядами країн щодо концепції реалізації фіскальної політики. Лідерами у впровадженні таких реформ виступають країни Англо-Америци та Європейського союзу, але значних результатів у реалізації фіскальної екологічної політики досягли саме країни Північної Європи.

У європейських країнах екологічні податки є надважливою складовою в реалізації фіскальної політики та одним з пріоритетних факторів формування бюджетів. Враховуючи рівень впливу екологічних податків на величину ВВП, можна звернути увагу на те, що в країнах Європи податкова політика стає більш гнучкою та прагматичною.

Європейське екологічне оподаткування включає в себе різного роду податкові платежі, складний механізм торгівлі квотами на різні викиди та цілу низку податкових та неподаткових заохочень.

Екологічні податки, що стягуються в ЄС, частково відображають компонентну структуру екологічного податку України, але при цьому часто застосовуються різні інструменти та методи впливу щодо збору податків та їх адміністрування. Левову долю надходжень в країнах ЄС від екологічного оподаткування формують енергетичні податки, частка яких коливається в межах 47-93%. В структурі податків на енергію виділяються енергетичні податки для транспортних потреб, енергетичні податки для стаціонарних цілей та податки на парникові гази. Низка країн європейського союзу ввели податки на електроенергію, що продукується на АЕС, що повинно допомогти у вирішенні проблематики поводження з ядерними відходами. У більшості держав введені різні податкові пільги, при цьому в деяких країнах використовуються знижені ставки для домогосподарств з невисоким рівнем доходів, а у Великій Британії оподаткуванню не підлягає використання електроенергії домогосподарствами.

Електростанції входять в систему торгівлі квотами на викиди, що забезпечує знижений рівень податків на електроенергію, в порівнянні з податками на моторне масло. У країнах Європи збір на нафтопродукти був введений в 1977 році. Аналіз динаміки надходжень від енергетичних податків, говорить про те, що за останнє десятиліття в країнах Північної Європи спостерігаються мінімальні коливання показників таких податків, при цьому середнє збільшення надходжень коливається в межах 1,8-2,2%, але й показники інших країн досить пристойного рівня. У країнах ЄС зростає з кожним роком частка відновлювальних джерел енергії в загальній структурі виробництва електроенергії [1].

Порівняльний аналіз статистичних показників надходжень від екологічних податків на забруднення довкілля в країнах ЄС свідчить про те, що у 2015-2017 рр. саме в країнах Західної Європи ці показники були максимально високими (582 - 2563 млн. євро на рік), тоді як в середньорозвинутих країнах ЄС (Греція, Португалія) такі показники були набагато скромніші (1,2-2,5 млн. євро), в яких якість довкілля та стан екобезпеки перебувають на достатньо пристойному рівні.

Нові аспекти політики податкового регулювання в екологічній політиці призвели до суттєвих змін у викидах CO₂, який є основним фактором, що призводить до кліматичних змін на планеті. У низці країн після введення податків на транспорт і вуглець викиди вуглекислого газу скоротилися приблизно на 10% від показника, який був за відсутності таких податкових надходжень [2].

Першими потрапили під дію податку на викиди автотранспортними засобами парникових газів автомобілі з великим об'ємом двигуна. Країни ЄС лобіюють введення такого податку в першу чергу для переходу автомобілебудування на новітні технології виготовлення електромобілів та автомобілів - гібридів, для популяризації яких уряди країн готові надавати покупцям значну матеріальну компенсацію.

Екологічні податки на ресурси займають одне з провідних місць в структурі надходжень від податків і соціальних внесків в країнах європейського союзу, а лідерами в частині надходжень від ресурсних екологічних податків є Хорватія, Данія, Естонія та Франція [3].

В країнах ЄС податки на екологічно шкідливу продукцію сплачують виробники продукції, яку важко та дорого утилізувати, що є важливим механізмом фінансування проектів з переробки та утилізації відходів. За рахунок податкового регулювання в екологічному оподаткуванні в Великобританії кількість активних відходів, що вивозяться на сміттєзвалища, зменшились на 14% між 1996 та 2007 рр., а загальна кількість відходів, що захороняються зменшилась на 25%.

Ставка екологічного податку має відповідати рівню нанесеного екологічного збитку. Податок за викиди забруднюючих речовин повинен бути досить надійним, а розмір його ставки має бути передбачуваним для мотивації

до поведінки, що призведе до захисту навколишнього середовища. Деякі країни започаткували системи оплати за побутові відходи за принципом, що плата за відходи має бути пропорційною кількості невідпрацьованих відходів, що призвело до певного економічного ефекту, але кардинальних змін таке податкове нововведення не викликало [4].

До 2018 року спостерігався постійний ріст надходжень від екологічних податків, особливо від податку за забруднення та транспортного податку, але з початку 2020 року світова пандемія коронавірусу внесла «корективи» не лише в роботу національних податкових служб, але й у функціонування всього фінансово-економічного ринку світу.

Екологічні податки в переважній більшості випадків викликають позитивний екологічний ефект, але його досягнення може призвести до скорочення податкових надходжень, адже кількість шкідливих викидів може зменшитись і можуть з'явитись нові податки, що може викликати сильне обурення зі сторони платників податків [5].

Зараз європейська ідея екологічного оподаткування - екологічний платіж повинен бути дієвим безвідносно до того, чи це податок, вартість квоти чи плата за ліміт. Саме за рахунок цього він може певним чином вплинути на поведінку платників. Швидкими темпами Європу намагається наздогнати Китай, де екологічний податок діє з 2018 року, а зараз функціонують кілька пілотних проектів торгівлі квотами на викиди.

Переважна більшість розвинутих держав світу підтримує необхідність «екологізації» економіки. Україна протягом багатьох років з доволі суперечливим успіхом намагається контролювати рівень забруднення через екологічне оподаткування, тоді як країни ЄС оподатковують енергоносії. В нашій країні через слабку ефективність справляння екологічного податку надходження від екологічного податку у бюджет складають 3-4 млрд грн. в рік, що підтверджує низький рівень його важливості та перспективності.

У Нідерландах Швеції, Данії підвищення ставок екологічних податків компенсувалося зменшенням податкового навантаження на фонд оплати праці, адже збільшення податкового тиску на бізнес відчувається в ціні товарів та послуг для населення, але такий механізм екологічного оподаткування потребує глибокого економічного аналізу і моделювання. Специфіка еко-оподаткування в ЄС вказує на те, що переводити економіку на екологічні моделі необхідно виважено та комплексно [6].

Висновки. Для ефективної реформи екологічного оподаткування відкоригувати податкові ставки недостатньо, адже необхідно створити певні умови хоча б для часткового зміщення «екологічного» податкового тягаря на енергоносії, виважено та раціонально підійти до закріплення податкових пільг. Цивілізований світ зараз чудово розуміє, що процес зміщенням акценту з оподаткування доходів на оподаткування негативного впливу на навколишнє середовище є безповоротним. Україні необхідно реформувати систему

екологічного податку, але при цьому орієнтуватись на найкращі європейські моделі фіскальної екологічної політики і враховувати національну специфіку економіки. Через прогалини в українському законодавстві екологічні податки можуть викликати навіть негативний вплив на вітчизняну економіку - зниження загального рівня зайнятості населення може відбутись через скорочення обсягів виробництва і реалізації товарів, що виробляються сировино- та енергоємними галузями. Сучасна економіка шукає певний баланс між основними аспектами екологічної та економічної раціональності суспільних та виробничих систем і саме екологічне оподаткування може спрямувати ці пошуки у правильне русло.

Список використаних джерел

1. Green policies in the EU. A review, *ec-iils joint discussion paper series*, No. 14. 57 p. URL.: <http://www.ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7246&langId=en>
2. Eurostat. Environmental tax revenues [Electronic resource]. – Access mode : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
3. Environmentally related tax revenue [Electronic resource]. – Access mode : https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ENV_ENVPOLICY
4. Полищук В.Н. Влияние экологических налогов и сборов на качество окружающей среды / В.Н.Полищук// Бізнес Інформ. 2020. № 5. С. 381-388.
5. Никитишин А.А., Полищук В.Н. Европейский опыт развития системы экологического налогообложения. *Економіка та суспільство*. 2018. №19. URL: http://http://www.economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/167.pdf
6. Поліщук В. Регулювання механізмів екологізації економіки за допомогою реалізації екологічного оподаткування. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. №1(13). С.111–118.

МОДЕЛЮВАННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Недільська Л. В.,

к. е. н., доцент,

Поліський національний університет

Постановка проблеми. Досить часто окремі регіони України набувають ознак неприйняттого рівня розвитку, коли не забезпечуються достатні умови життєдіяльності, якісного життя та відтворення ресурсів. Розмір, темпи та пропорції індикаторів соціально-економічного розвитку України вагомою мірою залежать від нестабільних розбалансованих та неконтрольованих факторів, як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.